

S razítkem na čele

Skóre: 0.79
Název: S razítkem na čele
Podtitulek: Kartou sociálních systémů mají v budoucnu disponovat všichni Češi. Informace o celém národu se budou sbíhat v orwellovské databázi resortu práce a sociálních věcí
Zdroj: Euro
Datum: 29.08.2011
Autor: Marcela Alföldi Šperkerová
Odkaz: <http://www.euro.cz>
Rubrika: report
Str.: 16
Pořadí: 1
Oblast: Časopisy - ekonomika a politika
ProfilID: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR

Anotace:

Takže například poskytovatelé sociálních služeb nedostanou celých sto procent příspěvku na péči. Spočítali jsme, že ročně by mohli přijít o částku dvou set až tří set milionů korun. V době, kdy se neustále dotace do této oblasti snižují, to považujeme za další restriktivní opatření.

Text:

Úspora? Možná, ale nejprve přijdou na řadu ohromné výdaje. Ministr práce a sociálních věcí Jaromír Drábek plánuje posílat dávky potřebným občanům na tzv. kartě sociálních systémů. Všichni občané v hmotné nouzi, zdravotně postižení, lidé odkázaní na péči jiných, nezaměstnaní, ale i maminky na mateřské dovolené či rodiny s dětmi by napříště měli státní příspěvky dostávat jen na speciální platební kartu. S výrazným nápisem KARTA SOCIÁLNÍCH SYSTÉMŮ. O rok později by se objem jejich držitelů měl rozšířit i o všechny typy důchodců. Ministr si přitom od nového systému slibuje značné úspory. Prý půjde až o miliardu korun ročně. Hned příští rok plánuje ušetřit čtvrtmiliardu korun. Teoreticky by se karty měly používat již od počátku příštího roku. Zákon, který je zavádí, je ale zatím jen v prvním čtení v Poslanecké sněmovně.

Teorie o úsporách

Ministr ale zapomíná na podstatné maličkosti. Karty by měla resortu zdarma dodávat soukromá společnost, nejspíše jedna ze čtyř největších českých bank, která vzejde z obchodní soutěže, jež končí tuto středu 31. srpna. "Stát sice nebude vítězovi nic platit, ale ten bude benefit získávat jako procento z plateb uskutečněných prostřednictvím karty. Takže například poskytovatelé sociálních služeb nedostanou celých sto procent příspěvku na péči.

Spočítali jsme, že ročně by mohli přijít o částku dvou set až tří set milionů korun. V době, kdy se neustále dotace do této oblasti snižují, to považujeme za další restriktivní opatření. Hlavně u terénních služeb, jejichž cílem je klienty odkázané na péči co nejdéle udržet v domácím prostředí," vysvětluje prezident Asociace poskytovatelů sociálních služeb Jiří Horecký. Procenta bance poplynou i za nákupy zboží od obchodníků a nadstandardní služby, které může držitelům v neomezené míře nabízet. To ale není všechno. Přejít na kartu a s ním spojené sjednocení agendy z obcí na úřad práce vyžaduje i vznik nového informačního systému. Dosud totiž nejsou jednotlivé dávkové agendy schopny spolu komunikovat. Resort například umí poměrně rychle vyspat z rukávu, kolik lidí bere jednu konkrétní dávku, ale už není schopen rychle spočítat, kolik příjemců státních příspěvků u nás je, protože jedna a tatáž osoba může být příjemcem několika různých sociálních dávek.

Proto je zapotřebí, aby vznikl tzv. Jednotný informační systém práce a sociálních věcí (JIS PSV), který bude shromažďovat obrovské množství dat nejen o potřebných (a později i o důchodcích), ale i o obchodnících či poskytovatelích služeb. Jeho úkolem bude rovněž autorizovat platby z karet. Vznik takového softwaru jistě nebude levnou záležitostí. Výdaje půjdou i na správu dat, jejich ochranu, na čtečky karet. Suma proklamovaných úspor se tak ve světle dalších informací povážlivě ztenčuje ve prospěch soukromníků. "Projekt jsme vůbec nepodpořili. Ministerstvo vůbec nepředložilo detailní údaje, jak má fungovat, jak budou data spravována a chráněna proti zneužití. Chybí i vyčíslení nákladů na spuštění systému a jeho provoz. Úspory, které resort práce a sociálních věcí proklamuje, jsou pouze teoretické," zdůrazňuje předsedkyně odborového svazu zdravotnictví a sociální péče Dagmar Žitníková.

Náměstek ministra práce a sociálních věcí Vladimír Šiška sice výdaje neupřesnil, ale podle něj propojení agend nákladné nebude.

"Výplatu dávek přesuneme na platformu společnosti Siemens, kterou využívá Česká správa sociálního zabezpečení pro výplatu důchodů již šest let. Ostatní administrace dávek zůstane na současných softwearech Microsoftu a OK, jen je musíme sjednotit a standardizovat procesy. Takže využijeme stávající smluvní vztahy," upřesňuje.

Opsáno z jedné kavárny

Kromě úspor za transfer peněz složenkami si resort od projektu slibuje kontrolu, zda dávky jejich příjemci nezneužívají. Plánuje sledovat, co si za ně lidé nakupují. Mělo by se tak dít prý jen u těch, které ministerstvo považuje za účelové. A to jsou víceméně všechny výjma podpory v nezaměstnanosti a rodičovského příspěvku. Příjemci účelových příspěvků budou moci kartu používat totiž jen k placení za zboží či služby. Kontrola bude probíhat elektronicky a dvoufázově. Již při použití karty k platbě proběhne on-line kontrola typu obchodníka. Třeba v barech či hernách bude platba zamítnuta. Proto se budou muset všichni, kteří budou chtít přijímat platby sociální kartou, registrovat u JIS PSV. Nejen obchodníci, ale třeba také poskytovatelé sociálních služeb, majitelé bytů, dodavatelé energií, prodejci pomůcek pro postižené atd. Svůj účet budou muset do registru nahlásit ale i maminky na mateřské, které si budou rodičovský příspěvek přeposílat na svůj účet. A stejně tak i rodinní příslušníci, kteří pečují o své blízké a chtějí inkasovat příspěvek na péči.

V druhé fázi, ex-post, se bude sledovat, co si člověk na sociální kartu koupil. K tomu je ovšem zapotřebí v zemi zavést elektronické účtenky. "Jde o společný projekt s ministerstvem financí. Vyhovíme vlastně i přání obchodníků, kteří již dlouho volají po nástroji, jež by zamezil únikům spotřební daně. Stejně tak naši úředníci budou upozorněni u položek, kde se vybírá spotřební daň, tedy u alkoholu a cigaret, že jde o ,závadný' nákup. A úředník pak platbu buď povolí, či zamítne," vysvětluje náměstek ministra Šiška.

Takové sledování nákupů ale ochránci soukromí považují za nepřijatelné. Pokud člověk nedluží třeba za nájem, školu a školku, mělo by být každému jedno, jak s dávkou naloží. Navíc – kdo chce podvádět, vždy si cestu najde. "Čím více se budou špiclovat lidé, tím víc úředníků bude třeba a v určité fázi se sledování již vůbec nevyplácí. Sociální karty jsou nejvíce rozšířené ve Velké Británii, ale ani tam stát nekontroluje, co si na ně člověk kupuje," namítá místopředseda ČSSD Zdeněk Škromach. Elektronické účtenky jsou v tuzemsku zatím v plenkách. Jediný známý projekt, který se jejich zavedením zabýval, je iDTAX. Dosud byl pilotně odzkoušen pouze v kavárně Chamber's Café, již provozuje Mezinárodní obchodní komora (ICC ČR), která je zároveň partnerem projektu. "Na bázi iDTAX by systém měl fungovat. Spravován bude Českou daňovou správou," potvrzuje náměstek.

Nutno podotknout, že na ICC ČR po odchodu z čela Hospodářské komory působil právě Jaromír Drábek i se svým věrným soupeřem Šiškou až do doby, než oba nastoupili na ministerstvo. Z obchodního rejstříku navíc vyplývá, že společnost iDTAX vznikla 26. května 2009 a až do listopadu stejného roku ji spoluvlastnil Drábek. Šiška byl navíc jejím jednatelem až do 27. července 2010, v podstatě do příchodu na ministerstvo. Firmu nyní ovládají strojírní Vítkovice ostravského podnikatele Jana Světlíka.

Orwellovská databáze

Pochybnosti vzbuzují i samotné podmínky tendru. "Do systému karet se zapojí vybraná banka. Otázka je, jestli není zakázka šita někomu na tělo. Celé to vypadá jako privatizace státní moci," varuje právník sdružení Iuridicum Remedium (luRe) Jan Vobořil. Vítěz totiž získá přístup k ohromnému množství potenciálních klientů a široké pole k marketingovým účelům. Zvlášť jestli do systému přibudou i důchodci. Někjaký typ penze v současnosti pobírá ke třem milionům lidí, dohromady dostávají ročně bezmála 340 miliard korun. A k tomu na dávkách přes banku proteče ještě osmdesát miliard (viz Suma dávek). "Přihrávání velké databáze klientů soukromým subjektům je přinejmenším neobvyklé," nesouhlasí ani místopředseda ČSSD Zdeněk Škromach.

Šiška ale namítá, že tendr na dodavatele je koncipován tak, aby se banky spolu domluvily a účastnily se jej společně. Tím by se měl vliv naředit, stejně jako by měly úměrně konkurenci klesat poplatky za nadstandardní služby.

Namísto jsou ale i obavy ze vznikající databáze na resortu práce a sociálních věcí. V jednotném systému ministerstva se totiž bude sbíhat spousta informací osobního charakteru o příjemcích dávek a později i důchodů včetně toho, co si kdo kde na kartu koupil, nevyjímaje data o prodejních zboží a služeb. Vznikne tak obrovský archiv Orwellova Velkého bratra. V budoucnu by "sockarta" měla sloužit i jako průkaz zdravotního pojištění. Protože zdravotními pojištěními jsou všichni občané, a navíc cizinci, kteří v Česku žijí, bude kartou disponovat přes deset milionů lidí. "Půjde o ohromné množství dat. Jejich sběr a soustředění na jednom místě je vždy rizikové. Technické zpracování, a jak bude nakládání s daty fungovat, nám ale ministerstvo práce a sociálních věcí nechce říci," obává se Kateřina Hlatká ze sdružení luRe, jež se primárně zabývá ochranou osobních údajů a soukromí. Sociální stigma

Nejvíce kritizován je právě záměr, že na kartu budou povinně chodit všechny typy dávek a od roku 2013 zřejmě i důchodů. Ministerstvo tvrdí, že chce ušetřit právě za poplatky za poštovní poukázky. Jenže kartu budou muset mít i ti, kterým již dávno státní příspěvky chodí na účty. A není jich zrovna málo. Státní sociální podporu si nechává přímo na bankovní účet posílat 64 procent jejich příjemců, u příspěvku na péči je to 55 procent (viz Dávky a jejich výplata). "Kvítujeme sjednocení výplatního místa a vyplácení dávek, ale se současnou podobou karet se nedokážeme ztotožnit. Nechápeme například, proč má být karta nucena všem bez rozdílu," zdůrazňuje Horecký. Stejnou námitku používají všichni kritici sociálních karet. "Řada seniorů, zdravotně a mentálně postižených vůbec neumí s kartou zacházet. Navíc počet specializovaných bankomatů a platebních míst je poměrně úzký," upozorňuje například Žitníková. Banka totiž má zajistit provoz alespoň 650 bankomatů v zemi a tří set platebních terminálů v každém kraji, které budou označeny logem sociálního systému. Některá místa, a nebude jich málo, tak budou pro příjemce jen těžko dostupná.

Přitom příjemci hmotné nouze jsou ti nejchudší a nikdo nezohledňuje, že za nákupy budou muset cestovat tam, kde bude terminál, jenž platbu kartou sociálních systémů umožní, a nikoli tam, kde je to pro ně nejvýhodnější. I pro ostatní je

bezplatný standard služeb – jednou za dávku výběr hotovosti z bankomatu či převod na osobní účet zdarma je dle mínění mnohých značně chudý.

"Nerozumím, proč je kolem toho tolik povyku. Žijeme ve 21. století, penetrace karet či třeba mobilů je u nás obrovská. Nechceme přece měnit zaběhanou praxi, jen papírovou formu měníme na elektronickou. Ani dnes si v léčebnách dlouhodobě nemocných nepřebírají lidé příspěvky přímo, ale prostřednictvím personálu. To zůstane. Příjemci dávek nejsou pro nás anonymní, pracovníci v terénu vědí o jejich možnostech. V konkrétních případech se přizpůsobíme," slibuje náměstek Šiška. I proto v zákoně výplata dávek na kartu zůstane jen jednou z možností. I když bude mít prioritu, i nadále bude zachován převod na účet, použití poukázek či platby v hotovosti.

Motivace resortu práce a sociálních věcí k zavedení karet jsou zřejmé. Ale co přinesou jejich uživatelům? Podle ministerské představy to bude "komfortní přístup a spousta možností, jak s prostředky nakládat". Jestli lidé z venkova, kde i nyní je běžných bankomatů jako šafránu, zdravotně postižení či senioři zvyklí na donášku důchodu až domů tento komfort ocení, je přinejmenším diskutabilní. Nemluvě o tom, že platit kartou se zřetelným nápisem sociální, rozhodně není známkou žádoucího společenského statusu. I přes všechny výhrady ale kritici uznávají, že karty mají v sociálním systému své místo. Ovšem v omezené míře. "Prvek má v systému oprávnění, ale nelze ho vnucovat těm, kteří ho nechtějí. Kartu by měli dostávat především lidé dlouhodobě nepřizpůsobiví," zdůrazňuje Škromach.

Marcela Alföldi Šperkerová - marcela.alfoldi@euro.cz

(Marcela Alföldi Šperkerová)